

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.111

Ю. М. Бумбур

ГЕРМЕНЕВТИКА І ПОЕЗІЯ

Статтю присвячено герменевтичній методології аналізу поетичного твору. Визначається актуальність та адекватність даного підходу, його особливості, описується спроба застосування герменевтичного аналізу поетичного твору.

Ключові слова: герменевтика, герменевтика поезії, методологія інтерпретації, інтерпретатор.

Одним з найбільш привабливих підходів до аналізу художнього тексту на сьогодні є підхід герменевтичний. Герменевтика розглядається як особлива методологія інтерпретації та розуміння тексту, перш за все, тексту сакрального, потім вже – тексту взагалі. У ХХ ст. герменевтика продовжила існування як особливий шлях інтерпретації конкретних художніх текстів. Кожний текст розуміється у герменевтиці як багатосаровий, а в процесі розуміння та інтерпретації важливим є його розгортання у часі. Від інтерпретатора вимагається готовність прийняти твір мистецтва в якості «Іншого», не нав'язувати йому своє пояснення, і, таким чином, не встановлювати над ним своєї влади. Як слушно зазначає В. Васильєва, зрозуміти текст – це означає зробити його своїм «власним», присвоїти собі його авторство, створити власний текст. Але як зробити, питає дослідниця, якщо не тільки мова тексту, а й реалії, якими оперує автор, є чужими? З чого почати інтерпретатору створення власного тексту? [1].

Метою нашого дослідження є прояснити, як герменевтичний підхід застосовується до аналізу поетичного твору. Для досягнення мети передбачається вирішення таких **завдань** дослідження:

- 1) виокремити основні положення герменевтики поезії;
- 2) розглянути особливості застосування герменевтичної методології до аналізу поетичного твору.

Як зазначає В. Кремінський, головним засобом герменевтичного аналізу є мова як засіб реалізації стилів. Вчений нагадує відповідну теорію німецького культуролога І. Андерегга, згідно якої мова розуміється як посередник, за допомогою якого той, хто говорить і той, хто слухає, вступають в певні стосунки один з одним, а також стосунки з навколишнім світом. Поняття «дискурсу», за думкою дослідника, є ширшим за поняття «стиль», тому що містить не тільки план «вираження», а й план «створення» смислів. В. Кремінський наводить думку французького вченого Ж. Дерриди, який вважає, що художній текст складається із антагоністичних протиріч, які й має виявити деконструкція. Завдяки процесу деконструкції можна виявити не стільки смисл об'єкта інтерпретації, а глибинну структуру тексту [2]. Таким чином, каркас сучасної інтерпретації формується такими поняттями герменевтики, як мова, текст, смисл, розуміння, стиль, контекст, дискурс, пояснення [2].

У зв'язку з цим постає питання, в якій мірі герменевтичний підхід до аналізу художнього тексту можна застосовувати, працюючи із поезією. Як вважає А. Вольський, в сучасній науці герменевтика є найбільш адекватним методом аналізу поетичного тексту. Сама структура поетичного тексту проявляє його синтетико-аналітичну природу. Герменевтика як метод аналізу тексту передбачає подовженість конструкції поетичного тексту у тексті тлумачення. Герменевтичне коло тлумачення є

діалектикою частини та цілого, аналізу і синтезу. Коли ми переходимо до тлумачення, то вимушені постійно руйнувати та знов поновлювати єдність тексту [3].

Сучасна поезія виокремлюється дослідниками як герменевтична проблема, таким чином, герменевтика поезії є одним з найважливіших напрямків в герменевтиці. Саме в сучасній поезії мова існує на межі усвідомлення, а усвідомлення мови та естетика мовних структур є проблемою розуміння того чи іншого конкретного тексту. Другий аспект герменевтики поезії – те, наскільки гостро в сучасній поезії сприймаються спадкоємність, укорінення в традиції, і в той самий час, усунутість від неї.

Поетичний текст можна розглядати і як цілий, замкнений художній світ письменника, і як частину вищої єдності – наприклад, сукупної творчості митця. Наш герменевтичний аналіз є перетлумачення, переклад мови мистецтва мовою науки. Поетичний текст зовні користується мовою мистецтва, однак внутрішньо є строго структурованим. Герменевтичне тлумачення, в свою чергу, зовні користується строгими канонами, однак використання цих правил базується на інтуїції інтерпретатора.

У процесі сприйняття поетичного тексту виникає посередник комунікації – автор метатексту, який виконує декілька герменевтичних функцій:

- функцію інтерпретатора поетичного тексту;
- функцію комунікатора, який здійснює творчий зв'язок між автором та читачем;
- функцію носія когнітивної бази, який повідомляє читачу необхідні йому для адекватної оцінки дискурсивні дані.

Створюючи інтерпретуючий текст, дослідник розшифровує дискурсивні елементи, які стоять за текстом. Зразком такої дешифровки є науковий аналіз поетичного тексту, в якому важливу роль відіграють ті завдання, які ставить конкретний дослідник [4, с. 9–10].

Герменевтичний аналіз вірша дозволяє побачити текст як унікальний, такий, що не зводиться до загальних закономірностей [5]. Методологічно розумним є звернути увагу на такі способи функціонування мови, які не можуть бути зведені до поведінки в буденній ситуації або простої передачі інформації. Мова стає поетичною не тому, що відсторонюється від певних «вад» звичайного існування та відмовляється від прагматичної однозначності. Все навпаки: вона (мова) така, тому що є поетичною. Словесний матеріал сучасного вірша може бути досить «прозовим» та відрізнитися шокуючою однозначністю – та все ж, мовна структура залишається в собі, стає унікальною, самодостатньою [6, с. 145–155].

Як зазначає А. Нестеров, будь-яке поетичне висловлювання організовано за допомогою форми, яка існувала до нього в даній літературній традиції. Тільки на тлі метру, ритму, строфіки вірш отримує статус поетичного мовлення. Таким чином, поетичний твір є пам'яттю поетичних творів, які було написано до нього.

Дослідник пропонує читати поетичний твір як «самостійний» феномен, а потім співвідносити його з «цілим». А. Нестеров застосовує методологію герменевтичного аналізу, розглядаючи вірші Олександра Миронова, представника так званої «метафізичної» поезії 1960 – 1980 рр. Він розглядає логічну структуру віршів, звертає увагу на лексичні одиниці та граматичні конструкції, за допомогою яких автор описує ситуацію, визначає центр вірша. Наступним етапом герменевтичного аналізу стає спроба вийти за межі розглянутих текстів та подивитися на їхній взаємозв'язок з іншими поетичними текстами.

Дослідник встановлює зв'язки, зокрема, з «Аріоном» О. Пушкіна, «Сутінками свободи» О. Мандельштама, «Музою» А. Ахматової, «П'яним кораблем» А. Рембо. Алюзії на поезію О. Мандельштама виявляються домінуючими у творі О. Миронова «Корабель дураків», але в цьому вірші, як зазначає А. Нестеров, авторові вдалося

побудувати самостійний образний ряд [7].

Аналізуючи інтертекстуальні зв'язки вірша О. Миронова, дослідник виокремлює філософсько-понятійну структуру твору. На нашу думку, методологія, яка застосована А. Несторовим, є адекватною, але неповною. Герменевтичний аналіз, який полягає у створенні нових смислів за допомогою тлумачення, не обмежується констатуванням асоціацій, які певний художній твір викликає у реципієнта.

Проте, дослідження А. Несторова є одною з перших спроб застосувати герменевтичну методологію до аналізу поетичного тексту, та, на нашу думку, може стати частиною більш глибокого дослідження.

Список використаної літератури

1. Васильева В.В. Понимание поэтического текста (А.С. Пушкин «Бесы») [Электронный ресурс] / В.В. Васильева // Герменевтика в России. – 1999. – Т. 3, Вып. 1.
2. Креминский В.И. Особенности герменевтической интерпретации художественного произведения [Электронный ресурс] / В.И. Креминский // Культура народов Причерноморья. – Том 14. – Режим доступа: http://elib.crimea.edu/index.php?option=com_content&task=view&id=66
3. Вольский А. Герменевтика поэтического текста [Электронный ресурс] / А. Вольский. – Режим доступа: <http://biblioteka.org.ua/book.php?id=112000122&p=14>
4. Чумак-Жунь И.И. Дискурсивное пространство поэтического текста: образное слово в русской лирике конца XVIII – начала XXI веков / И.И. Чумак-Жунь. – Автореферат дис... доктора филол.н. 10.02.01 – русский язык. – Белгород, 2009. – 23 с.
5. Кукулин И. Вдумчивое непонимание: возвращение герменевтики [Электронный ресурс] / И. Кукулин // НЛО. – 2003. – № 61. – Режим доступа: <http://magazines.russ/nlo/2003/61/kuku.html>
6. Гадамер Г.Т. Лирика как парадигма современности / Г. Т. Гадамер // Актуальность прекрасного. – М.: Искусство, 1991. – С. 145 – 155.
7. Нестеров А. Герменевтика, метафизика и «другая критика» [Электронный ресурс] / А. Нестеров // НЛО. – 2003. – № 61. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nlo/2003/61/nester.html>

Стаття надійшла до редакції 17 червня 2011 р.

У. М. Bumbur

HERMENEUTICS AND POETRY

The given article is devoted to the hermeneutic methodology of the analysis of a poetic text. The actuality and adequacy of the approach, its basic peculiarities are pointed out, the attempt to apply hermeneutic analysis of the poetic text is described.

УДК 070.1:050.9(477.62)"1991/2010"

І. О. Вялкова

МАРІУПОЛЬСЬКІ АЛЬМАНАХИ 1991-2010РР.

В статті проаналізовано альманахи м.Маріуполя за період 1991-2010рр. Надано їх загальну характеристику (тип альманаху, період існування, жанрово-тематичне наповнення, автори видань). Розглянуті публікації в місцевій та регіональній пресі, що висвітлюють діяльність маріупольських альманахів.

Ключові слова: альманах, місто Маріуполь, електронний альманах, фотоальманах, жанр, тема.